



## บทที่ 2

### วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสำหรับงานวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของกลุ่มผู้ผลิตและนักศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการนำเสนอและ เทคนิคการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนี้ ได้ศึกษาและรวบรวมจากเอกสารและงานวิจัย และแบ่งออกเป็นหัวข้อสำคัญดังต่อไปนี้

1. บทบาทของวิทยุกระจายเสียงในฐานะสื่อมวลชนทางการศึกษา
2. รายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาในฐานะสื่อการศึกษาทางไกล
3. รายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษากับระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเปิด
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษา

มหาวิทยาลัยเปิดเป็นระบบการดำเนินงานระดับอุดมศึกษาที่เปิดโอกาสให้ประชาชนที่สนใจได้ศึกษาเล่าเรียนในมหาวิทยาลัย โดยมีต้องผ่านการสอบคัดเลือก ไม่ต้องเข้ามานั่งฟังบรรยายในชั้นเรียน (อุทุมพร และคณะ, 2521) แนวคิดการจัดตั้งมหาวิทยาลัยเปิดเกิดขึ้นจากความพยายามที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีโอกาสได้รับการศึกษาระดับอุดมศึกษาโดยเท่าเทียมกัน โดยให้ขึ้นอยู่กับความสามารถและความสนใจแต่ละคน (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2517)

นับตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นมา รัฐบาลได้พยายามแสวงหาวิธีการที่จะขยายโอกาสทางการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย เพื่อสนองความต้องการของผู้ประสงค์จะเข้าศึกษาได้อย่างกว้างขวางขึ้น และได้พบว่าในสภาวะที่มีทรัพยากรจำกัด เช่น ในประเทศไทย การจัดมหาวิทยาลัยในระบบเปิดน่าจะเป็นทางออกที่เหมาะสมด้วยเหตุผลสองประการ ประการแรก การจัดการศึกษาระบบเปิดไม่จำเป็นต้องมีชั้นเรียน ผู้เรียนสามารถศึกษาได้ด้วยตนเอง โดยอาศัยสื่อประสม ฯลฯ ประการที่สองมหาวิทยาลัยเปิดจะสามารถช่วยให้ผู้ที่ประกอบอาชีพอยู่แล้วได้มีโอกาสใช้ปัจจัยทางการ

ศึกษาพัฒนาคุณภาพชีวิต และการทำงานอันเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิตอีกด้วย (มหาวิทยาลัย-สุโขทัยธรรมมาธิราช, 2524) ต่อมาจึงได้มีการตราพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชขึ้น โดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงลงพระปรมาภิไธย เมื่อ 5 กันยายน 2521 มหาวิทยาลัย-สุโขทัยธรรมมาธิราช ซึ่งเป็นมหาวิทยาลัยเปิดแห่งแรกในประเทศไทยที่จัดการศึกษาด้วยระบบการสอนทางไกลโดยใช้สื่อประสมต่าง ๆ อันได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์ สื่อโสตทัศน์ การสอนเสริม ตลอดจนวิธีการอื่นที่ผู้เรียนสามารถเรียนได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องมาเข้าชั้นเรียนตามปกติจึงได้ถือกำเนิดขึ้นมา

#### บทบาทของวิทยุกระจายเสียงในฐานะสื่อมวลชนทางการศึกษา

ในบรรดาสื่อมวลชนทางการศึกษา วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทและผลต่อหน้าที่บริการการศึกษาเป็นอย่างดี ทั้งนี้ด้วยวิทยุกระจายเสียงมีลักษณะประจำตัว และมีคุณค่าต่อการศึกษาหลายประการ สรุปได้ดังนี้ (อรทัย ศรีสันติสุข, 2528)

1. วิทยุกระจายเสียงเข้าถึงคนส่วนใหญ่มากได้เพราะราคาไม่แพง ไม่มีข้อจำกัดเกี่ยวกับกระแสไฟฟ้าและการคมนาคม และสามารถใช้งานได้โดยไม่มีอุปสรรคด้านการรู้หนังสือ นอกจากนี้จากสถานีวิทยุเพื่อการศึกษาหลายแห่งสามารถส่งสัญญาณได้ครอบคลุมในอาณาเขตที่กว้างไกล ทำให้คนสามารถใช้บริการได้เพิ่มมากขึ้น

2. วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่สามารถจุดจินตนาการของคนได้ด้วยการผสมผสานของคำพูด ดนตรีและเสียงประกอบ ดังนั้นจึงเหมาะสำหรับการให้การศึกษาบางหัวข้อได้อย่างดี เช่น สอนจริยธรรม ประวัติศาสตร์โดยใช้ละคร นิทาน หรือรายการสารคดี

การสอนบางหัวข้อ เช่น วิชาดนตรี ขับร้อง การสอนภาษา สามารถใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงสอนได้อย่างดีเช่นกัน

3. วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีความสะดวกในการใช้หลายประการ เช่น พกพาติดตัวได้ (portable) สามารถฟังขณะทำกิจกรรมอื่นไปพลาง ๆ ได้ เช่น ทหาร ตำรวจ ไปด้วยฟังไปด้วย สามารถฟังหลายคนหรือฟังคนเดียวได้โดยใช้เครื่องฟังเฉพาะ ซึ่งถึงแม้ว่าจะอยู่ในที่ ๆ คนอื่นต้องการความเงียบ ผู้ที่จะใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาก็สามารถใช้เครื่องฟังเฉพาะ (earphone) ฟังรายการได้ ลักษณะต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ คือ ข้อเสริมความสะดวกให้คนสามารถใช้บริการเพื่อการศึกษาหาความรู้ได้สะดวกยิ่งขึ้น

4. สื่อวิทยุกระจายเสียงให้เนื้อหาที่หลากหลายจากสถานี่ต่าง ๆ ทำให้ผู้ฟังมีโอกาสเลือกเนื้อหามากขึ้นทำให้ได้เรียนรู้เนื้อหาที่เหมาะสมกับความสนใจได้มากขึ้น

5. การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงใช้ค่าใช้จ่ายน้อยและใช้เวลา แรงงาน ของผู้ร่วมงานไม่มากนัก ทำให้เป็นสื่อการสอนที่ประหยัดและเหมาะสมสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา

นอกจากนั้นวิทยุกระจายเสียงยังมีความสำคัญและมีประโยชน์ทางการศึกษา ซึ่งรวบรวมสรุปได้ดังนี้ (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2531)

1. วิทยุกระจายเสียงสามารถสร้างจินตนาการ ตลอดจนสภาพการณ์และสถานที่อย่างไม่มีขีดจำกัด การผลิตรายการวิทยุเพื่อการศึกษาให้น่าสนใจคือการกระตุ้นให้ผู้ฟังได้ใช้ความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

2. เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงมีราคาถูก ทำให้ผู้ที่มีฐานะยากจนสามารถมีโอกาสได้รับความรู้เพื่อปรับสภาพการดำเนินชีวิต ตลอดจนความคิดและทัศนคติที่ดีขึ้น

3. เครื่องรับวิทยุกระจายเสียงสามารถเคลื่อนย้ายได้สะดวก ทำให้ผู้ฟังได้ติดตามฟังรายการเพื่อการศึกษาซึ่งมีความต่อเนื่องได้อย่างไม่ขาดตอน

4. ค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงต่ำกว่าสื่ออื่น ทำให้การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาทำได้หลายรูปแบบและวิธีการ เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้ฟังต่าง ๆ

5. การส่งกระจายเสียงของวิทยุกระจายเสียง เป็นไปได้อย่างกว้างขวางครอบคลุมพื้นที่รับฟังได้มาก ทำให้เกิดความเสมอภาคของโอกาสในการรับการศึกษาจากสื่อวิทยุกระจายเสียง

6. สื่อวิทยุกระจายเสียง สามารถเสนอเรื่องที่น่าสนใจที่ทันได้ ทำให้ผู้ฟังกลุ่มต่าง ๆ ได้รับข้อมูลข่าวสารทางการศึกษาที่ทันต่อเหตุการณ์

7. สื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่ให้ความบันเทิงที่ทุกคนมีโอกาสได้รับอย่างทัดเทียมกัน ในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาต้องพึงระลึกเสมอว่าผู้ฟังควรมีความเพลิดเพลินในการฟัง

8. สื่อวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่ได้รับความเชื่อถือเป็นอย่างดี ดังนั้น ข้อมูลใด ๆ ในรายการเพื่อการศึกษา ต้องมีความถูกต้อง ชัดเจน

9. สื่อวิทยุกระจายเสียง เมื่อส่งจากสถานีวิทยุกระจายเสียงจะไปถึงผู้รับโดยตรง ไม่ต้องผ่านคนกลาง ดังนั้น วิธีการนำเสนอ ต้องคำนึงถึงว่ากำลังเสนอรายการนั้น ๆ ต่อผู้ฟังแต่ละคน ด้วยความใกล้ชิดเป็นกันเอง แต่ต้องให้เกียรติคนฟังและสร้างความน่าเชื่อถือและน่าสนใจ

## ให้รายการ

10. วิทยุกระจายเสียงสามารถเสนอเสียงต่าง ๆ ที่หลากหลายได้ ในการผลิตรายการเพื่อการศึกษา จึงควรประกอบด้วยการนำเสนอเสียงต่าง ๆ ที่หลากหลาย แต่น่าสนใจและให้ความรู้ได้ชัดเจน ถูกต้องตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้
11. วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเพื่อการฟัง ท้าให้ผู้ที่ไม่อ่านไม่ออก เขียนไม่ได้ ก็มีโอกาสรับการศึกษาได้จากรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา
12. สถานีวิทยุกระจายเสียงต่าง ๆ มีระดับการส่งกระจายเสียง และรัศมีการครอบคลุมพื้นที่ต่างกัน ท้าให้เกิดการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ที่มีเนื้อหาเหมาะสมกับผู้ฟังแต่ละกลุ่ม

จึงนับได้ว่าวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่เหมาะสมสำหรับการให้การศึกษา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อรักษาคุณภาพ และสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาเพื่อให้ความรู้และพัฒนาทัศนคติ ความคิด และการกระทำของบุคคล (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2531)

## รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาในฐานะสื่อการศึกษาทางไกล

ลักษณะสำคัญของการศึกษาแบบทางไกล คือ การใช้สื่อประสม (Multimedia) เพื่อสร้างความสมบูรณ์ในการศึกษานั้น ๆ สื่อประสมดังกล่าวจะประกอบด้วยสื่อมวลชนประเภทต่าง ๆ (Mass Communication) เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อวิทยุกระจายเสียง สื่อวิทยุโทรทัศน์และสื่อบุคคล (Interpersonal Communication) ครูประจำกลุ่ม วิทยากรที่ออกไปพบและบรรยายให้ฟัง เป็นต้น (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2531) และจากการศึกษาวิจัยของนักการศึกษาทางไกล ได้พบว่า การสอนทางไกลที่ใช้การสอนแบบ 3 ทาง (Three-way Teaching) เป็นรูปแบบที่ใช้สื่อประสม อันประกอบด้วยสิ่งพิมพ์ เอกสารร่วมกับรายการวิทยุ และการให้มีการเสริมหรือมีการพบปะครูเป็นครั้งคราว (face-to-face tutoring) เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิผลมากที่สุด (Jenkins, 1981 : citing Dodds et al, 1972) ฉัรัฐฉิ คุณฉฉฉิ (2529) ได้ทำการวิจัยสำรวจความต้องการใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในมหาวิทยาลัยเปิด พบว่า ร้อยละ 90 ของผู้ตอบแบบสอบถาม เห็นว่าสื่อการศึกษาที่จำเป็นอย่างยิ่งสำหรับมหาวิทยาลัยเปิด คือ ตำรา สิ่งพิมพ์ การเรียนทางไปรษณีย์ วิทยุและโทรทัศน์ และร้อยละ 95 เห็นว่าศูนย์การศึกษาเป็นสื่อการศึกษาที่จำเป็นอย่างยิ่ง

สำหรับมหาวิทยาลัยเปิด

ความจำเป็นในการใช้สื่อประเภทรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกล

สื่อประเภทรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษา เป็นสื่อที่มีความจำเป็นต่อการศึกษาในระบบการศึกษาทางไกลด้วยคุณสมบัติที่สำคัญ สรุปได้ 7 ประการ (วีรยุทธ บุณยะไวโรจน์, 2528)

1. รายการวิทยุกระจายเสียงข่าวสาร ความรู้ ซึ่งเป็นที่ต้องการของนักศึกษาและผู้ฟังโดยที่ผู้ฟังไม่ทราบ ไม่รู้มาก่อนหรือเคยรู้มาก่อน แต่ไม่กระจ่างชัด หลังจากฟังรายการนั้นแล้วผู้ฟังเกิดความรู้เพิ่มขึ้น

2. รายการวิทยุกระจายเสียงยกหัวข้อของความรู้ต่าง ๆ ขึ้นมาอภิปรายและชี้แนะทางที่กระจ่างชัด เพื่อผู้ฟังจะได้นำไปปฏิบัติเมื่อต้องการหรือมีโอกาส

3. รายการวิทยุกระจายเสียงให้ความรู้โดยตรงด้วยลักษณะรายการที่เหมาะสมกับเรื่องนั้น ๆ

4. รายการวิทยุกระจายเสียงอธิบายเป็นขั้น ๆ ถึงวิธีการขบวนการหรือขั้นตอนการทำงาน การสร้างสิ่งหนึ่งสิ่งใดด้วยแนวทางที่ชัดเจนของแต่ละขั้นตอน ทำให้ผู้ฟังสามารถที่จะทำสิ่งนั้นได้เมื่อมีโอกาส

5. รายการวิทยุกระจายเสียงเสนอปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการฝึกหัดพิจารณาเสริมสร้างปลูกฝังให้ผู้ฟังคิดด้วยเหตุผล ไม่เชื่อง่าย มองการณ์ไกล รู้จักค้นหาความจริงที่เกี่ยวข้องกับปัญหาโดยไม่อคติและไม่ใช้อารมณ์ เป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟังรู้จักประเมินผลอย่างถูกต้อง และสรุปได้อย่างมีเหตุผล

6. รายการวิทยุกระจายเสียงชักนำ ใ้มน้ำ้าให้ผู้ฟังตื่นตัวเอาใจใส่แสวงหาความรู้ใหม่ ๆ วิธีการใหม่ ๆ ที่จะทำให้สามารถทำงานได้ดีขึ้น การงานเจริญขึ้น มีผลช่วยให้ส่วนรวมดีขึ้น

7. รายการวิทยุกระจายเสียงส่งเสริมผู้ฟังด้านต่าง ๆ เช่น วัฒนธรรม จารีตประเพณี ความสำนึกในหน้าที่ รสนิยมทางศิลปะ ฯลฯ

จากคุณสมบัติสำคัญ 7 ประการนี้ เมื่อนำมาใช้เป็นสื่อในระบบการศึกษาทางไกลจึงได้มีการพัฒนารายการวิทยุกระจายเสียงให้เป็นสื่อที่มีบทบาทานกระบวนการเรียนการสอนด้วยเหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ

- (1) ใช้เพื่อการเรียนการสอน (pedagic function)
- (2) ใช้เพื่อผลในการจูงใจผู้เรียน (motivational function)

### 1. ใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการเรียนการสอน (pedagic function)

การพิจารณาใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อผลทางการเรียนการสอน มีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการที่ต้องทราบก่อนคือ วัตถุประสงค์ของการเรียน เนื้อหาที่จะต้องเรียน และสภาพของการเรียนรู้ ซึ่งหมายถึงวิธีการเรียนการสอน จำนวนผู้เรียน เป้าหมายตลอดจนแหล่งของผู้เรียนว่าอยู่เป็นกลุ่มหรือกระจัดกระจายรายการวิทยุกระจายเสียงสามารถใช้เสริมการสอนได้ดีกว่าสื่อการศึกษาอย่างอื่น เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อภาพนิ่งและแผนภูมิต่าง ๆ สื่อวัสดุฝึกงาน สื่อภาพสไลด์และฟิล์มสตริป สื่อภาพยนตร์ สื่อเทปบันทึกภาพและสื่อโทรทัศน์

### 2. ใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการจูงใจผู้เรียน (motivational function)

รายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อเดียวที่สามารถไปได้ไกล ประหยัดค่าใช้จ่ายในการจัดรายการ แต่ให้ผลในการจูงใจและเปลี่ยนทัศนคติได้ดีที่สุด เพราะรายการวิทยุกระจายเสียงสามารถทำให้ผู้ฟัง เกิดอารมณ์คล้อยตามไปขณะที่ฟัง เกิดแนวคิดที่ผู้ฟัง จินตนาการขึ้นเองโดยอิสระ การใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อผลทางจิตวิทยานับว่าได้ผลดีกว่าสื่อชนิดอื่น ๆ การที่ใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในการเรียนการสอนของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชนี้ ได้อำนวยผลข้างเคียงโดยอัตโนมัติ กล่าวคือ เป็นสื่อสร้างความผูกพันระหว่างนักศึกษา กับคณาจารย์และมหาวิทยาลัย เพราะมีการปฏิสัมพันธ์กัน โดยทางอ้อมด้วยการใช้เสียง เป็นสื่อกลางและการนำผลย้อนหลังจาก นักศึกษามาวิเคราะห์วิจารณ์ หรือตอบสนองด้วยวิธีการอื่น ๆ แล้วถ่ายทอดกลับไปสู่นักศึกษาได้ทันที

รายการวิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่แพร่หลายกว้างไกล และถึงนักศึกษาโดยทั่วหน้าจึงสมควรที่จะให้ความสำคัญในการใช้สื่อนี้ เพื่อสร้างความผูกพันกับนักศึกษาให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, 2526)

## รายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษา กับระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเปิด

แนวคิดเกี่ยวกับมหาวิทยาลัยเปิดหรือตลาดวิชา มี 2 แนวคือ แนวที่ 1 เปิดรับนักศึกษาเข้าเรียน โดยไม่ต้องมีการสอบคัดเลือกแต่ยังมีการกำหนดจุดขึ้นตัว และยังคงบังคับโดยตรงหรือทางอ้อมให้มาเข้าฟังคาบบรรยายในชั้นเรียน ส่วนแนวคิดที่ 2 เปิดรับนักศึกษาโดยไม่มีการสอบคัดเลือกแต่อาจกำหนดการรับเข้าเป็นนักศึกษาตามความเหมาะสม เช่น มาก่อนให้เรียนก่อน ไม่มี การกำหนดจุดขึ้นตัว ใครมีความสามารถเรียนได้ตามหลักสูตรก็สามารถเป็นบัณฑิตได้โดยไม่ต้องมา นั่งเรียนในห้อง เรียนโดยการนำใช้ระบบการสอนแบบสื่อประสม คือ ตำราเรียน สิ่งพิมพ์ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การสอนทางไปรษณีย์ เป็นต้น เพื่อให้นักศึกษาสามารถศึกษาเองที่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ชัยยงค์ พรหมวงศ์, 2517)

จากแนวคิดนี้เองวิทยุกระจายเสียงจึงเป็นสื่อมวลชนทางการศึกษาที่มีบทบาทต่อระบบการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยเปิดเป็นอย่างมาก โดยทั่วไปแล้ว การนำสื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาแบบทางไกลในมหาวิทยาลัยเปิดมักเป็นไปในลักษณะเหมือน คล้าย หรือใกล้เคียงกับที่มหาวิทยาลัยเปิดแห่งสหราชอาณาจักร หรือ Open University (U.K.) ต้นแบบของมหาวิทยาลัยเปิดและการศึกษาทางไกล ที่ได้กำหนดเป็นแนววัตถุประสงค์ของการนำรายการวิทยุกระจายเสียงไว้ ดังนี้

1. เพื่อสอนหรือบรรยายตามเนื้อหาในเอกสารประกอบการเรียน
2. เพื่อสอนหรืออธิบายเพิ่มเติมจากเนื้อหาในเอกสารประกอบการเรียน
3. เพื่อเน้นหรือชี้หรือสรุปประเด็นหรือแนวคิดในเอกสารประกอบการเรียน
4. เพื่อให้ตัวอย่างเพิ่มเติมขึ้นจากเนื้อหาในเอกสารประกอบการเรียน
5. เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฟังการบรรยายจากผู้ชำนาญการที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหานั้น ๆ
6. เพื่อแนะนำทางปฏิบัติอันเกี่ยวเนื่องกับหลักสูตรและเนื้อหาวิชา
7. เพื่อเสนอกรณีศึกษา (Case study) ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาวิชา
8. เพื่อให้คำแนะนำโดยตรงในเรื่องของการเรียน การทำการบ้านหรือแบบฝึกปฏิบัติ
9. เพื่อตอบข้อสงสัยต่าง ๆ ในการเรียนที่ผู้เรียนถามมา (เอื้อจิต วิโรจน์ไตรรัตน์, 2519)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาขึ้นเพื่อใช้เป็นสื่อการสอนทางไกลประกอบชุดวิชาต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัยและ เพื่อเป็นการบริการความรู้แก่สังคมต่อผู้ฟังโดยทั่วไป การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาของมหาวิทยาลัยสุโขทัย-ธรรมมาธิราชนั้น คณะกรรมการกลุ่มผลิตจะช่วยกันพิจารณาถึงประเด็นและวัตถุประสงค์ของรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษารายการนั้น ๆ แต่ละรายการ หลังจากคณะกรรมการกลุ่มผลิตพิจารณาแล้ว นักเทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบของรายการ รูปแบบรายการที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชเคยผลิต ได้แก่

1. รายการละครวิทยุ
2. รายการสารคดี
3. รายการสารละคร
4. รายการสนทนา
5. รายการสัมภาษณ์
6. รายการอภิปราย
7. รายการบรรยาย
8. รายการตอบปัญหา

หลังจากคณะกรรมการกลุ่มผลิตได้เห็นชอบแล้ว ศูนย์บริการการสอนทางวิทยุกระจายเสียง และวิทยุโทรทัศน์ สำนักเทคโนโลยีการศึกษาจะเป็นผู้ผลิต โดยมีระบบการผลิต 5 ขั้นตอนต่อไปนี้ คือ

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องที่จะผลิตเป็นรายการสอน
2. เขียนบท โดยกำหนดเสียงตามรูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงซึ่งเหมาะสมกับ

เนื้อหาประสบการณ์มากที่สุด

3. ผลิตรายการตามบท
4. ตัดต่อและบันทึกเชื่อมรายการเพื่อให้รายการต่อเนื่องกลมกลืน
5. ทดสอบประสิทธิภาพ และประเมินประสิทธิภาพและคุณภาพรายการ



## งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชัยโรจน์ บุญญาวัตร (2519) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับการศึกษาของประชาชนในภาคกลาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการ ความนิยมและความคิดเห็นของประชาชน ซึ่งผลปรากฏว่าประชาชนร้อยละ 75 ฟังรายการวิทยุกระจายเสียงทุกวัน รายการความรู้หรือสารคดีที่ต้องการมากที่สุดคือ รายการความรู้ทางการเมือง รายการส่งเสริมการประกอบอาชีพ ความยาวของรายการควรมากกว่า 30 นาที แต่ไม่เกิน 1 ชั่วโมง ส่วนช่วงเวลาที่เหมาะสมที่ประชาชนในภาคกลางรับฟังมาก คือ เวลาเช้าก่อน 7.00-9.00 น. และเย็น 18.00-20.00 น.

วีระพันธ์ สวัสดิ์ (2521) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของรายการวิทยุในโครงการการศึกษาออกโรงเรียนทางวิทยุและไปรษณีย์ของศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนภาคใต้ ซึ่งผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษาที่นิยมฟังรายการ วณ. มุ่งหวังที่จะนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นักศึกษาต้องการเปลี่ยนแปลงเวลาที่ออกอากาศในช่วงเช้าและค่ำ เพื่อไม่ให้ตรงกับเวลาทำงาน นักศึกษามีความเห็นว่าคุณมีผู้เรียนกับรายการวิทยุมีความสัมพันธ์กันมากที่สุด การฟังรายการวิทยุให้ความรู้มากกว่าการอ่านคู่มือเพียงอย่างเดียว รูปแบบที่ต้องการคือ โต้ตอบ สัมภาษณ์ และบรรยาย

สมโภช รอดบุญ (2522) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุกระจายเสียงทางการศึกษาสำหรับโครงการศูนย์การศึกษาต่อเนื่อง จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ผลการวิจัยปรากฏว่า ประชากรเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 นิสิตนักศึกษาและประชาชนในเขตกทม. ที่มีความรู้ อย่างต่ำชั้น ม.3 ต้องการรายการความรู้ทางวิชาชีพมาก ส่วนรายการทางวิชาการประชากร ต้องการรายการการศึกษาทั่วไปและสังคมวิทยาเบื้องต้น สำหรับรายการสารคดีและความรู้ทั่วไป ประชากรต้องการรายการสุขภาพและอนามัย รายการส่งเสริมอาชีพต่าง ๆ รายการแนะนำกฎหมาย สำหรับประชาชน ประชากรต้องการรายการที่มีความยาวประมาณ 30 นาที ในวันเสาร์ และวันอาทิตย์ ในช่วงเวลา 18.00 น. ถึง 20.00 น. แนวทางการจัดทำรายการต่าง ๆ นั้น ควรจะทราบพื้นความรู้ของผู้เรียน มีเพลงประกอบที่น่าฟัง มีรูปแบบและเทคนิคการเสนอแบบต่าง ๆ ผู้อ่านมีน้ำเสียงดี แต่ละรายการควรมีเพลงสั้น 5 ถึง 10 นาที และรายการควรจบเป็นตอน ๆ จากง่ายไปหายาก

ฝ่ายจัดระบบและวิจัยสื่อการศึกษา สำนักเทคโนโลยีการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัย-  
 ธรรมมาธิราช, 2524) ได้ทำการวิจัยเพื่อ ทดสอบประสิทธิภาพของสื่อ เสริมประเภทรายการวิทยุ  
 กระจายเสียงเพื่อการศึกษา โดยสำรวจข้อมูลจากนักศึกษาที่ลงทะเบียนเรียนในภาคการศึกษาที่  
 1/2523 จำนวน 9 ชุดวิชา ผลการวิจัยปรากฏว่า รูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อ  
 ศึกษา ควรเป็นการอภิปรายและสนทนามากที่สุด ผู้ดำเนินรายการควรเป็นกันเองกับผู้ฟัง มีอารมณ์  
 ชื่นและพูดซ้ำ ลักษณะของเนื้อหารายการควรเป็นการสรุปประเด็นสำคัญมากที่สุด รองลงมาคือ  
 ย้ำเนื้อหาในเอกสารการสอนหรือ เสริมเนื้อหานอกเหนือจากเอกสารการสอน รายการควรมีความ  
 ยาว 30 นาที โดยนักศึกษาสะดวกที่จะรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาในวันเสาร์  
 และวันอาทิตย์ ในช่วงเวลา 21.00-22.00 น. และ 20.00-21.00 น. ตามลำดับคุณภาพ  
 ของรายการนักศึกษาส่วนใหญ่เห็นว่ามีความดี

สัมโพธิ เทียนทอง (2525) ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของผู้ฟังวิทยุใน  
 เขตภาคกลาง เกี่ยวกับรายการกระจายเสียงของสถานีวิทยุศึกษา ไว้ว่า รายการกระจายเสียง  
 ของสถานีวิทยุศึกษาได้รับความสนใจจากผู้ฟังในเขตจังหวัดภาคกลางอย่างกว้างขวาง รายการ  
 ประเภทที่สอดแทรกความรู้ และ เนื้อหาอันจะช่วยให้ผู้ฟัง เพลิดเพลินไปด้วยนั้นจะ ได้รับความนิยม  
 เป็นอย่างยิ่ง ทั้งยังสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันและบอกเล่าไปยังผู้อื่นได้อีกด้วย

วีระ ศรีชาว (2526) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความต้องการรายการวิทยุเพื่อการศึกษา  
 ทางวิทยุและ ปรารถนียของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่า  
 รายการวิทยุมีประโยชน์ในการเรียนมาก สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ควรออกอากาศ  
 ตั้งแต่ 18.00 น. ถึง 21.00 น. ทุกวัน โดยออกรายการละ 30 นาที และต้องการให้ออก  
 รายการละ 2 ครั้ง ผู้เรียนต้องการรายการที่มีเนื้อหาเสริมความรู้ในบทเรียน มีการสอดแทรก  
 คติธรรมและความคิดเข้าไปในรายการด้วย รูปแบบรายการวิทยุที่ต้องการคือ บรรยาย อภิปราย  
 ละคร สวรรคตี สนทนาโต้ตอบ คุยกับผู้ฟัง และตอบปัญหา สำหรับปัญหาของผู้เรียน คือ เวลาออก  
 อากาศตรงกับเวลาทำงาน จึงไม่สามารถฟังได้ทุกครั้ง

วีรยุทธ บุญชะโวโรจน์ (2528) ได้สรุปผลการวิจัยเรื่อง ความคิดเห็นของบัณฑิต  
 สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ที่มีต่อสื่อ เสริมในระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมา-

ธีราช ไว้ว่า ลักษณะการรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของบัณฑิตสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช เป็นการฟังรายการคนเดียว มีการรับฟังรายการนาน ๆ ครั้ง และสาเหตุส่วนใหญ่ที่ไม่สามารถรับฟังได้ทุกครั้ง เพราะไม่มีเวลาว่างต้องทำงานหรือกิจกรรมอื่นที่ไม่สามารถรับฟังได้ในเวลานั้น รายการควรมีความยาวรายการละ 20 นาที โดยมีจำนวน 17 รายการ ต่อหนึ่งชุดวิชาและช่วงเวลาที่ควรออกอากาศที่เหมาะสมที่สุด คือ ช่วงเวลา 18.00-20.00 น. รูปแบบของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาที่บัณฑิตสาขาวิชาศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชให้ความสนใจมากที่สุด คือ การบันทึกเหตุการณ์จริงและการสาธิตประกอบกิจกรรมที่กำหนด คุณภาพด้านเทคนิค และด้านเนื้อหาสาระของรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาอยู่ในระดับดี ส่วนปัญหาและอุปสรรคในการรับฟังรายการที่มีมากที่สุดคือ เวลาออกอากาศรายการอยู่ในช่วงของการทำงานและมักรับฟังได้ไม่ชัดเจนหรือรับฟังไม่ได้

กองแผนงานและฝ่ายแนะแนวการศึกษา สำนักบริการการศึกษา (มหาวิทยาลัยสุโขทัย, 2530) ได้ทำการศึกษาภูมิหลัง สภาพปัจจุบันและวิธีการเรียนของนักศึกษา ประเภทที่สมัครในรอบที่ 2 (มีวุฒิการศึกษา เดิมระดับ ม.6 ปวช. และ ปวส.) ปีการศึกษา 2526 2527 2528 โดยใช้แบบสอบถามนักศึกษา จำนวน 1244 คน เพื่อการศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับระบบการเรียนการสอนทางไกล เหตุจูงใจในการสมัครเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ความต้องการแนะแนวการศึกษาและอาชีพ ผลการวิจัยปรากฏว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา นักศึกษาส่วนใหญ่จะฟังเฉพาะเมื่อมีเวลาร้อยละ 35.0 ไม่เคยฟังรายการเลยในลำดับรองลงมาคือ ร้อยละ 30.2 และฟังเฉพาะรายการที่เรียนบางรายการร้อยละ 17.7

อรมนี ดิษฐพันธ์ (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การวิเคราะห์รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาของสถานีวิทยุกระจายเสียงจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า รูปแบบรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาที่ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ต้องการคือ บรรยาย รองลงมาคือ สารคดีและสนทนา ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ผู้ดำเนินรายการควรออกเสียง ร,ล และควาควบลิ้าอย่างถูกต้องและชัดเจน

ศุทธิณี ใบบายะวาทย์ (2530) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำเสนอรูปแบบการจัดตั้งหน่วยบริการการศึกษาเคลื่อนที่สำหรับระบบการศึกษาทางไกลของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พบว่า

เหตุผลในการไม่สามารถรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาของนักศึกษาได้ทุกครั้งมากที่สุดคือ นักศึกษาไม่มีเวลาว่างมากพอ รองลงมาคือ การรับฟังได้ไม่ชัดเจน นักศึกษาคิดว่าการศึกษาจากเอกสารการสอนก็เพียงพอแล้ว และเหตุผลที่น้อยที่สุดคือ การไม่มีวิทยุกระจายเสียงที่บ้านหรือที่พัก สำหรับเหตุผลอื่น ๆ ที่นักศึกษามีไม่สามารถรับฟังรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาได้ทุกครั้ง คือ รายการออกอากาศตึกเกินไป ต้องทบทวนหรือมีธุระจำเป็น และรับฟังไม่ได้เลยในบางอำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช

ริชาร์ด วิลลูเกียร์ (Richard Walugere, 1986) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพของรายการวิทยุกระจายเสียงที่เป็นกลยุทธ์ เพื่อการสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนประถมศึกษาในยูกันดา ผลการวิจัยปรากฏว่า การสอนทางวิทยาศาสตร์ที่ใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเป็นกลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพ และรายการวิทยุกระจายเสียงมีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้เรียน (กลุ่มตัวอย่างจำนวน 160 คน) เรียนรู้ในทัศนคติที่ต้องการ

อินเตอร์เนชเชอแนล เอ็กซ์เทนชัน คอลเลจ (International Extension College, 1982) ได้ศึกษาสรุปข้อดีและข้อเสียของสื่อการศึกษาทางไกลประเภทต่าง ๆ พบว่า สื่อวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษา มีข้อดีอยู่ 4 ประการ คือ

1. เข้าถึงผู้เรียนได้จำนวนมากแม้จะอยู่บนพื้นที่ห่างไกล
2. มีประโยชน์นำมาใช้ได้หลายลักษณะ เช่น เสริมการเรียนทางไปรษณีย์ให้บริการข่าวสารข้อมูล
3. ใช้ในการกระตุ้นหรือเร้าให้เกิดการอภิปรายในประเด็นปัญหาต่าง ๆ
4. ช่วยทำให้ผู้เรียนไม่เกิดความรู้สึกว่าถูกทอดทิ้งอย่างโดดเดี่ยวในการสอนทางไปรษณีย์

จากเอกสารและผลงานการวิจัยเกี่ยวกับรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อการศึกษาที่กล่าวมานี้ แสดงให้เห็นว่า สื่อประเภทรายการวิทยุกระจายเสียง เพื่อศึกษามีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนการสอนในการศึกษาระบบเปิดหรือระบบการศึกษาทางไกล นอกจากจะเป็นการใช้รายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาเป็นสื่อเพื่อการเรียนการสอนและเพื่อการจูงใจแล้ว ยังอาจส่งผลให้ผู้ศึกษาซึ่งอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ เกิดความรู้สึกใกล้ชิดกับผู้สอนมากยิ่งขึ้น

และ เป็นการใช้สื่อในการสร้างความผูกพันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน และมหาวิทยาลัย งานวิจัยที่  
เกี่ยวข้องยังแสดงให้เห็นถึงความต้องการ ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีต่อรายการวิทยุกระจาย  
เสียง เพื่อการศึกษา ซึ่งเป็นไปในแนวทางใกล้เคียงกัน จึงเป็นสิ่งที่ผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องจะได้นำผล  
การวิจัยมาใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจ และดำเนินการ เพื่อให้การใช้สื่อดังกล่าวเป็นไปอย่าง  
มีประสิทธิภาพต่อไป



ศูนย์วิทยุทรัพยากร  
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย